

Sähkömarkkinat ja kilpailukykyisen sähkön saatavuus

Tästä on kyse

Suomessa käytetään hieman yli 80 TWh sähköä vuodessa, josta kemian teollisuuden osuus on lähes 7 TWh. Kemianteollisuuden ilmastotiekartan perusteella sähkön tarve olisi yli nelinkertaistumassa 31 TWh tasolle tulevaisuudessa.

Energian ja etenkin sähkön hinta kävi huomattavan korkealla 2022-23 talvella. Taustalla oli Venäjän sotatoimet Ukrainassa ja tästä seuranneet tuontirajoitustoimet, jotka ovat kohdistuneet voimakkaasti energiaan. Suomeen ei ole lisäksi saatu kevään 2022 jälkeen sähköä eikä kaasua Venäjältä. Suomen tilannetta on helpottanut vuoden 2023 aikana kasvanut ydinvoimakapasiteetti. Sääriippuvaisen sähköntuotannon määrä on kasvanut myös valtavasti viime vuosina niin Suomessa kuin muualla Euroopassa, mikä on tuonut osittain helpotusta tilanteeseen, mutta johtanut voimakkaampiin hintavaihteluihin.

Komissio ja useat jäsenmaat ovat julkaisseet energiakriisiin liittyvien pelastuspakettien rinnalla myös sähkömarkkinalainsäädäntöön päivityspaketin. Esitys oli kuitenkin lopulta odotettua maltillisempi ja paine tehdä isompia muutoksia on siirtymässä seuraavan, EU:n 2024-vaalien jälkeisen komission harteille.

Nykyistä "energy only" -mallia on pidetty parhaimpana tapana muodostaa markkinahinta sähkölle. Tätä ajattelutapaa on haastanut sääriippuvaisen tuotannon kasvu ja energiakriisissä nähdyt rajut hintavaikutukset sähkön käyttäjille ja kuluttajille. Nykyisen mallin puolestapuhujat pitävät hintavaihtelua perusteltuna muun muassa joustojen ja investointisignaaleiden kannalta.

Paljon sähköä käyttävän teollisuuden kannalta radikaalimmat markkinamallimuutokset tuovat nopeasti kysymyksen mahdollisista lisäkustannuksista. Esimerkiksi riittävän kapasiteetin varmistaminen kapasiteettimarkkinamallilla toisi tavalla tai toisella lisäkustannuskomponentin nykyisen hinnan päälle, mutta voi myös parantaa Suomen sähkön toimitusvarmuutta ja hillitä hintavaihtelua merkittävästi hyväksyttävien kustannuksin.

Petteri Orpon hallitusohjelmaan on kirjattu kapasiteettimekanismista seuraavaa:

"Luodaan selvityksen perusteella kustannustehokas kapasiteettimekanismi (esim. huutokauppa tai vastaava), joka tukee aina käytettävissä olevan sähkön riittävää määrää. Luodaan sääriippuvaiselle sähköntuotannolle kannusteet osallistua kapasiteettimekanismiin tai muulla tavalla turvataan tarvittava säätövoima."

Kemianteollisuuden tavoite

Kemianteollisuus ry seuraa sähkömarkkinoihin liittyvää kehityskeskustelua, sekä geopoliittista tilannetta, mikä voi johtaa uuteen markkinoiden kriisiytymiseen. Kemianteollisuus pyrkii auttamaan virkamiehiä ja poliitikkoja löytämään parhaat mahdolliset keinot sähkömarkkinoiden kehittämiseksi sekä kriisitilanteisiin varautumiseksi.

Kemianteollisuus kannattaa nykyistä "energy only" -markkinamallia, mutta suhtautuu avoimesti vaihtoehtoisten mallien kehittämiseen. Kemianteollisuudesta on tärkeää, että sähkön varastointitapoja kehitetään ja niihin investoidaan, jotta sääriippuvaisen tuotannon tuomaa hintavaihtelua saadaan hillittyä. Joustoilla on jo tänä päivänä tärkeä rooli ja joustot tulisi saada käyttöön laajemminkin teollisuuden ulkopuolella. Yrityksiä ei tule pakottaa käyttämään sähköä vähemmän. Joustomahdollisuuksilla on rajansa, jos tehtaiden kilpailukyky halutaan säilyttää. Suomessa tulisi tavoitella sitä, että sähköä on saatavilla toimitusvarmasti ja kilpailukykyiseen hintaan teollisuudelle. Kemianteollisuus ei kannata laajamittaista kapasiteettimarkkinaa.

Kemianteollisuudella on seuraavia yksityiskohtaisempia näkemyksiä vuoden 2023 aikana esitettyihin EU-tason muutoksiin:

PPA-sopimukset

PPA-sopimukset ovat mahdollisia jo nykyisin ja niiden solmimisen tulisi olla vaivatonta. Kemianteollisuudesta on lähtökohtaisesti hyvä, jos pystytään löytämään keinoja, joilla helpotetaan pienempienkin yritysten mahdollisuutta solmia PPA-sopimuksia. Kemianteollisuus ry suhtautuu positiivisesti myös muihin tapoihin suojata sähkön hintaa. Lähtökohtaisesti Kemianteollisuus kannattaa sellaisia parannuksia, jotka nostavat sähkön futuurikaupan likviditeettiä.

CfD-mekanismi

Contract for Difference (CfD) eli hintaerosopimukset ovat jo nykyisen lainsäädännön puitteissa jäsenmaille mahdollinen tapa edistää uusiutuvan sähkön investointeja, vähentämällä takuuhinnan kautta investoinnin riskiä. Käytännössä komission esittämät muutokset tarkoittaisivat sitä, että jäsenmaiden olisi käytettävä CfD-mekanismia, jos jäsenmaa haluaa rakentaa tukiohjelman, eli sääntely harmonisoituisi EU-tasolla, mutta ei pakottaisi jäsenmaita tukemaan. Kemianteollisuudesta lainsäädännön harmonisointi EU-tasolla on perusteltua. Tukiohjelmien tulisi olla lähtökohtaisesti mahdollisimman teknologianeutraaleja ja antaa kaikille kestäville ja ilmaston kannalta vähäpäästöisille ratkaisuille tasapuolinen pelikenttä.

Tällä hetkellä Suomessa ei ole näkyvissä tukiohjelmia-aikeita, joten CfD-lisäykset eivät vaikuta nykytilanteessa relevantilta Suomen kannalta.

Kysyntäjoustot ja sähkön varastointi

Kemianteollisuus ry suhtautuu positiivisesti järkeviin joustotoimiin ja joustojen edistämiseen. Joustoa tehdään jo tänä päivänä hyvin laajalti, mikäli siihen on teknistaloudellinen kyky. On prosesseja, joita ei voida ajaa nopeasti ja hallitusti edestakaisin ylös ja alas. Lisäksi on toimintoja, joiden pysäyttäminen voi johtaa isoihin ongelmiin muualla ja esimerkiksi toimitus- ja huoltovarmuuden kannalta. On myös tärkeää ymmärtää, että teollisuuden ensisijainen tehtävä on valmistaa tuotteita tehtaiden seisottamisen sijaan. Teollisuuden joustomahdollisuuksilla on rajansa, jos tehtaiden kilpailukyky halutaan säilyttää. Kemianteollisuudesta olisikin tärkeää, että joustoja pyrittäisiin edistämään laajemmin myös muiden sähkökäyttäjien ja kuluttajien piiriin. Yrityksiä ei tule pakottaa väkisin vähentämään kulutusta.

Kemianteollisuuden mielestä sähkön varastointiin liittyviä ratkaisuille on valtava tarve sääriippuvaisen tuotannon määrän kasvaessa ja niihin liittyviä teknisiä ratkaisuja on erittäin tärkeää edistää.

Kriisilauseke

Komission 2023 esityksessä yksi keskeinen lisäys on mahdollisuus komissiolle julistaa sähkön hintakriisi, jonka aikana jäsenmaat saisivat ottaa käyttöön mekanismeja, joilla hillitä sähkön hinnan nousua / nousun vaikutuksia kotitalouksille ja pk-yrityksille. Kemianteollisuudesta on perusteltua tuoda EU-tason lainsäädäntöön menettely reagoida mahdollisiin tuleviin energiakriiseihin. Lainsäädännön tulisi kuitenkin myös huomioida tasapuolisemmin kaikki yritykset, myös suuret yritykset. Lisäksi komission tulee pitää huolta, ettei hintakriisin varjolla rakenneta pitkäaikaisia tukiautomaatteja jäsenmaihiin, mikä vääristäisi jäsenmaiden välistä kilpailuasetelmaa.

Esillä on ollut myös suurempia muutoksia sähkömarkkinoihin. Kemianteollisuudella on seuraavia näkemyksiä merkittävämpiin muutoksiin:

Kapasiteettimekanismi

Kemianteollisuus suhtautuu varovaisen positiivisesti kapasiteettimekanismeihin, sillä hyvin suunniteltuna mekanismi voi parantaa Suomen sähkön toimitusvarmuutta sekä hillitä hintavaihteluita merkittävästi ilman kohtuuttomia lisäkustannuksia. Samalla on kuitenkin vaara, että mekanismi esimerkiksi ylimitoitetaan tai suunnitellaan siten, ettei se mahdollista avointa kilpailua eri teknologioiden ja markkinaosapuolten välillä, jolloin mekanismin tuomat lisäkustannukset voisivat johtaa suomalaisen teollisuuden kilpailukyvyyn heikkenemiseen. Kemianteollisuudesta kapasiteettimekanismin suunnittelun päätavoitteena tulee olla kustannustehokas, tarkoituksenmukainen ja pitkäkestoinen ratkaisu Suomen sähkön toimitusvarmuuden varmistamiseksi.

Tehoreservi on nykyisiin markkinaolosuhteisiin huonosti sopiva järjestely, joka ei hillitse sähkön hintapiikkejä, ei huomioi tuottajien kasvaneita tasesähköriskejä eikä mahdollista laajaa kilpailua eri teknologioiden välillä vaan toimii enemmän ikääntyneiden, polttoon perustuvien voimalaitosten tukimuotona. Laajan kilpailun sekä energiamarkkinoille osallistumisen mahdollistavan kapasiteettimekanismin myötä tehoreservijärjestelyä ei enää tarvita.

Muut markkinamallit

Julkisuudessa on ollut esillä useita sähkömarkkinamalleja. Suomessa energiayhtiö Fortum on muun muassa tehnyt aloitteen, joka nojaa kapasiteettimaksun kaltaiseen kehitykseen, jolla turvattaisiin eri tuotantomuotoja. Lisäksi esimerkiksi Suomen sähkön käyttäjät (Elfi) on esittänyt ehdotukseen muuttaa nykyistä ”energy only” -markkinaa siten, että markkinahintaa ei lähdetäisi muodostamaan kalleimman läpi menevän tarjouksen perusteella vaan esimerkiksi 90 %:n tasolta, jonka jälkeen kallein piikki tuotaisiin tasaisesti edullisemman 90 %:n perusteella määräytyvän hinnan päälle. Kemianteollisuus ry suhtautuu Elfin malliin tällä hetkellä neutraalisti ja Fortumin kapasiteettimekanismin kaltaiseen esitykseen kriittisesti.

Kemianteollisuus suhtautuu kuitenkin positiivisesti jatkokeskusteluihin ja markkinamallien jatkokehittelyyn.

Tilanne ja aikataulu

Komissio julkaisi keväällä 2023 päivityksen odotettua kevyemmän päivityksen sähkömarkkinalainsäädäntöön. Parlamentti ja neuvosto ovat muodostaneet näkemyksiä kesän 2023 aikana. EU-instituutioiden tavoitteena on saada päivitys valmiiksi ennen vuoden 2024 vaaleja.

Seuraavan komission työohjelmaan odotetaan linjauksia isommasta sähkömarkkinapäivityksestä.

Näihin vaikutamme:

- 1) Suomen viranomaiset ja poliitikot
- 2) EU:n komissio ja parlamentti
- 3) Cefic ja muut sidosryhmät, joilla vastaavat intressit
- 4) Vientiliittoyhteistyö

Näitä seuraamme:

- 1) Muiden maiden kehitys

Lisätiedot ja materiaalit

Sähkömarkkinoista [komission sivuilta](#).